

Trakya Bölgesinin Şap Hastalığından Ari Olması İçin Bölgeye Hayvan Sevki Kontrolü Uygulamasının Bölge Hayvancılığına Olan Etkileri

Mahmut KESKİN¹ Yusuf AĞCA²

¹Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü Hatay

²Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Düzce İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Düzce

Özet

Bu çalışma Trakya bölgesi için şap hastalığından ari bölge uygulamasının bölge hayvancılığına olan etkilerini değerlendirmek amacı ile yapılmıştır. Çalışma İstanbul ili Sultangazi ilçesi kurban pazarına Anadolu'dan hayvan getiren yetiştiricilerle görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma alanı olarak seçilen Sultangazi Kurban Pazarında 20000 baş büyükbaş ve küçükbaş hayvan barınabilmektedir. Çalışma hayvan hareketlerinin en yoğun olduğu dönem olan Kurban bayramı döneminde yapılmıştır. Çalışma sonunda "Trakya bölgesinin şaptan aşılı arılığı" hususunda genel anlamda başarı sağlandığı ve zaman zaman kayıt dışı hayvanların kontrolsüz olarak Trakya bölgesine girmelerinin risk oluşturduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Trakya, Ari bölge, Şap hastalığı, Koyun, Keçi, Sığır

Effects of Animal Dispatch Control Application for obtaining free region from Foot and Mouth Disease on Animal Production of Thrace Region

Abstract

This study was conducted to evaluate the effects of application for obtaining disease-free zone from foot and mouth disease on animal production of Thrace region of Turkey. The study was carried out interviewing with animal producers who carried their animals from Anatolia to Sultangazi live animal market of Istanbul province. The capacity of the Sultangazi livestock market was 20000 heads of cattle and small ruminants. Feast of the Sacrifice which is the most intense period of animal mobility was chosen for the study. At the end of study, it can be said to be successful in general with regarding to "free from foot and mouth disease with vaccination of Thrace region" and be risk occasionally the uncontrolled animal entrance to the region.

Key words: Thrace, Free zone, Foot and Mouth Disease, Sheep, Goat, Cattle

Giriş

Hayvanların verim seviyelerini iyileştirmeye yönelik ıslah çalışmaları değişik hayvan türlerinde yapılagelmektedir (Gül ve ark., 2016). İnsan beslenmesi için hayvansal ürünlerin öneminin her geçen gün daha iyi anlaşıldığı günümüzde, verim seviyelerinin iyileştirilmesine yönelik bu tip çalışmalar, hayvanların çevresel şartlara özellikle de hastalıklara duyarlılığını artırmaktadır. Çiftlik hayvanları yetiştiriciliğinde önemli çevre faktörlerinden biri hayvan sağlığıdır. Özellikle

zoonoz hastalıklar nedeni ile gıdaların insan sağlığı açısından taşıdığı riskler %90 oranında hayvansal gıdalardan kaynaklanmakta ve insanlarda son zamanlarda ortaya çıkan "yeni" hastalıkların yaklaşık %75'inin hayvan veya hayvansal ürün kaynaklı patojen etkenlerden ileri geldiği bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında insan ve hayvan sağlığı ayrılmaz bir bütündür. İnsan ve hayvan arasındaki ilişki kırsalda daha fazla önem taşımakla birlikte, üretilen ürünlerin geniş alanlara dağılımı nedeni ile bu ilişki her kesim

için önem arz etmektedir (Karaş Duman, 2005).

Hem zoonoz olan hem de olmayan hayvan hastalıklarının bir diğer özelliği de hayvanlarda önemli düzeyde verim kayıplarına yol açmasıdır. Şap hastalığı zoonoz hastalıklar arasında olmamakla birlikte, ülkeler arası canlı hayvan ve hayvansal ürün ticaretini olumsuz yönde etkileyen, büyük ekonomik kayıplara neden olan bir hastalıktır. Özellikle sığırları etkileyen, bununla birlikte diğer ruminant hayvanlarda da görülen akut seyirli, çok bulaşıcı ve ateşli bir viral hastalık olan şap hastalığının yayılmasında hem direk bulaşma hem de endirek bulaşma söz konusu olabilmektedir (Gül ve Aksoy, 2012). Hastalık belirtisi gösteren hayvanlara karşı tedavi yöntemleri uygulanırken hastalık belirtisi göstermeden taşıyıcı olan hayvanlar yayılmada önemli rol oynamaktadırlar. Özellikle doğrudan bulaşma şeklinde hayvan hareketleri ve hayvan pazarları önemli rol oynamaktadırlar.

Şap hastalığının kontrolü, ülkenin hastalık kontrol politikaları ve epidemiyolojik durumuna bağlıdır. Hastalıktan ari ülkelerde kontrol, hastalığın var olduğu ülkelerden yapılan hayvan ve hayvansal ürünlere uygulanan sınırlamalar ile virüsün ülkeye girişinin önlenmesine yöneliktir. Bu ülkelerde bir salgının görülmesi durumunda, zorunlu kesim ya da karantina ve çevre aşılması uygulanır. Hastalığın endemik olduğu ülkelerde ise uygun serotipte, inaktif aşılarda yapılan koruyucu aşılama ile sanitasyon uygulamaları kombine edilerek hastalığın insidensinin düşürülmesine yönelik önlemler kullanılmaktadır (Anonim, 2016a).

Şap hastalığı alınan bütün önlemlere rağmen her yıl ülkemizin değişik bölgelerinde görülebilmektedir. Türkiye’de Şap hastalığı ile mücadelede bir diğer yöntem de hastalığın

kolay bulaşabilme özelliğinden dolayı, ülke genelinde olmasa da bazı bölgelerde ari bölge uygulamaları yapılmasıdır. Ari bölge uygulamaları, bölgedeki hayvanların düzenli aşılanmaları ve virüs taşıyan hayvanların bölgeye girişlerinin engellenmesi şeklinde olmaktadır. Trakya Bölgesi 1989 yılı Ekim ayında Bürükselde yapılan Şap hastalığı Zirvesinde alınan karar gereğince Şap Hastalığından Ari Bölge Statüsü almıştır (Anonim, 2016b). Bu çalışmada Trakya bölgesinde şaptan ari bölge uygulamasının bölge hayvancılığına olan etkileri değerlendirilmiştir.

Materyal ve Yöntem

Çalışma İstanbul ili Sultangazi ilçesi kurban pazarına Anadolu’dan hayvan getiren yetiştiricilerle görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB) Sultangazi İlçe Müdürlüğünden pazara giriş yapan hayvan sayıları alınmıştır.

Çalışma alanı olarak seçilen Sultangazi Kurban Pazarı, Türkiye’nin en büyük kurban pazarı olup 100000 m² alan üzerine kurulu ve 600 çadır kapasitelidir. Pazar alanında 20000 büyükbaş ve küçükbaş hayvan barınabilmektedir.

Çalışmada hayvan hareketlerinin en yoğun olduğu dönem olan Kurban bayramı dönemi seçilmiş ve elde edilen veriler TÜİK verileri ile desteklenerek bölge hayvancılığının uygulama öncesi ve sonrası hayvan varlığındaki değişimler incelenmiştir.

Bulgular ve Tartışma

2014 yılı TÜİK verilerine göre bölgedeki hayvan varlığı ve bölge hayvan varlığının Türkiye genelindeki payı Çizelge 1’de verilmiştir (TÜİK 2015).

Çizelge 1. 2014 yılı için Trakya bölgesi hayvan varlığı (www.tuik.gov.tr)

Table 1.1 Animal population of Thrace region for year of 2014 (www.tuik.gov.tr)

Tür	Bölge Hayvan Sayısı	Türkiye Hayvan Sayısı	Bölgenin payı (%)
Büyükbaş	474.145	14.244.673	3,33
Küçükbaş	430.797	41.462.349	1,04

TÜİK’in 2014 yılı canlı hayvan sayıları verilerine göre bölgedeki büyükbaş

hayvanların % 83,6'sı kültür ırkı, % 13,9'u melez ve %1,9'u yerli ırk hayvanlardan oluşmaktadır.

Ülkemizde en yoğun hayvan satış ve kesiminin yaşandığı kurban bayramı döneminde Trakya bölgesi illerinde vali başkanlığında bir kurban komisyonu kurulmaktadır. Komisyonda müftülük, belediye, tarım müdürlüğü, halk sağlığı müdürlüğü, çevre ve şehircilik müdürlüğü, orman ve su işleri müdürlüğü ve diyanet vakfı birer üye ile temsil edilmektedir.

Trakya'ya hayvan sevki için tampon illerden olan İstanbul ilinde 2014 yılı kurban komisyonunun aldığı karar gereğince sevk raporu olmayan ya da küpesi bulunmayan hayvanlar direkt olarak kesimhaneye gönderilmiş ve ayrıca 5996 sayılı kanunun 36/f maddesi gereğince hayvan sahibi ve nakil aracı sahibine idari para cezası uygulanmıştır.

Trakya bölgesi 2010 tarihinde "şap hastalığından aşılı arılık" statüsü kazanmıştır (Anonim 2016c). 2010 yılında uygulanmaya başlayan kontrollü sevk en önemli etkisi kurban dönemlerine olmaktadır.

Çizelge 2. Yıllar itibarı ile Sultangazi hayvan pazarı hayvan Kaynakları

Table 2. Livestock sources of Sultangazi livestock market due to the years

Hayvan getirilen bölge	2011	2012	2013
Anadolu Büyükbaş	295	1169	3990
Anadolu Küçükbaş	0	25	622
Trakya Büyükbaş	2941	4250	5891
Trakya Küçükbaş	2232	1357	5005

Çizelge 2'de görüldüğü üzere, uygulamanın ilerleyen yıllarında, istenilen şartları sağlanmasından sonra, kurban pazarına Anadolu'dan getirilen hayvanların sayısında büyük oranda artış görülmektedir. Anadolu'dan hayvan sevki Trakya bölgesinden gelen kurbanlık sayısını etkilemektedir. Kontrol uygulamasına rağmen bu etki söz konusudur. Kontrol uygulamasının olmadığını varsaydığımızda Anadolu'dan gelecek hayvan sayısının çok daha fazla artacağı ve buna bağlı olarak ortaya çıkacak tablonun Trakya bölgesinden kurbanlık getiren hayvan sahiplerini olumsuz etkileyeceği değerlendirilebilir. Bu bağlamda hayvan ithalatının yapıldığı ilk yıllar hariç, kurban

Uygulamanın ilk yıllarında hayvancılıkla uğraşan vatandaşların konu hakkında yeterli bilgi sahibi olmaması nedeniyle çok az sayıda hayvan bölgeye geçiş yapabilmıştır. Bölgedeki hayvan varlığı da kurban bayramı için yeterli gelmeyince bunun sonucu olarak hayvan ithalatı geçici bir çözüm olarak ortaya konmuş ve ilgili dönemde hayvan fiyatlarında düşüş yaşanmıştır. Doğal olarak Trakya Bölgesindeki hayvan satıcıları bu durumdan olumsuz etkilenmiştir.

Çizelge 2' de verilmiş olan bölgedeki en büyük kurban pazarlarından İstanbul ili Sultangazi ilçesinde kurulan kurban pazarına giriş yapan hayvan sayıları incelendiğinde, yıllar içerisinde Anadolu'dan gelen hayvan sayısındaki artış göze çarpmaktadır. 2012 yılında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 16042 yetiştiriciye yapılan bilgilendirme toplantıları ile konu hakkında bilgi verilmiş, ayrıca geçmiş yıllarda kurbanlık sevki yapan yetiştiricilerden 5244 kişinin cep telefonlarına kısa bilgi mesajı gönderilmiştir.

dönemi açısından kontrol uygulaması bölge hayvan yetiştiricisine pozitif etki yaptığı söylenebilir.

Bölgede bu uygulamaların neticesinde Şap hastalığı vakası olmamıştır. Trakya'da elde edilen başarıdan hareketle Bakanlık Anadolu'da da Şap hastalığının kontrol ve ari hale getirilmesine yönelik kapsamlı "Bölgesel Risklerin Kademeli Azaltılmasına Dayalı Şap Hastalığı Kontrol ve Eradikasyon Eylem Planı"nı 2014 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Uygulanan eylem planı sonrasında Şap hastalığı mihraklarında önemli düşüşler görülmüş, hastalıkla mücadelede büyük başarı sağlanmıştır. (Anonim, 2016c).

Çalışma sonunda "Trakya bölgesinin şaptan aşılı arılığı" hususunda genel anlamda

başarı sağlandığı görülmektedir. Bölgede 2007 yılından bu yana şap hastalığı görülmemiş ve bölge “şaptan aşılı arilik” statüsünü 2010 yılında kazanmıştır. Ancak tüm kontrollere rağmen zaman zaman kayıt dışı hayvanların kontrolsüz olarak Trakya bölgesine girmeleri risk oluşturmaktadır.

Bölgeye hayvan sevklerin 2010 yılından itibaren kontrole tabi olması bölge hayvancılığı açısından pozitif etki meydana getirmiştir. İlgili uygulama ile bölge şap hastalığından korunmakta, dışarıdan hayvan nakli sınırlı olduğu için ekonomik olarak görece ucuz olan Anadolu hayvanları ile rekabet etmekten kurtulmaktadır.

Uygulama yürürlüğe girdiğinde hayvan sahipleri yeterli bilgilendirme yapılmamış olmasından şikayet etmiştir. İlk yıllarda ki bu enformasyon eksikliği ile ilgili olarak yaşanan sıkıntıların artık yaşanmadığı ve konu ile ilgili herkesin yeteri düzeyde bilgi sahibi olmasıyla uygulamanın verimli bir şekilde yürüdüğü görülmektedir.

Kaçak olarak Avrupa yakasına geçen ve ruhsatlı kurban pazarları dışında yol kenarlarında hayvan satışı yapanların tespiti ve sonrasında yaptırım uygulaması konusundaki sıkıntılar son yıllarda emniyet kuvvetlerinin ve belediyelerin de desteği ile azalmıştır.

Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen şap hastalığıyla mücadele bağımsız olarak değerlendirilmemelidir. Ülke hayvancılığının genel sorunları şap hastalığıyla mücadeleyi de dolaylı veya dolaysız olarak etkilemektedir. İşletmelerin küçük olması, yeterli koruma ve kontrol uygulamalarının yapılamaması, yurt dışından yasa dışı yollarla ülkeye hayvan girişi, çiftçilerin yetiştiricilik bilgi düzeyleri vb. sorunlar burada da karşımıza çıkmaktadır. Çözüm ise her zaman olduğu gibi yetiştiricilerin ve alıcıların bilinç düzeyini artırmak, devletin kontrol uygulamalarının yeterli düzeye gelmesini sağlamak, hayvan

transferinde sağlık kontrol uygulamalarını mazeretsiz olarak uygulamak ve şaptan ariliğin tüm ülkeyi kapsamalarını sağlamaktır.

Teşekkür

Bu çalışma MKÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından (proje no:318) maddi olarak desteklenmiştir. Desteklerinden dolayı komisyona teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Anonim, 2016a. Genel Bilgi. <http://vetkontrol.tarim.gov.tr/sap/Menu/49/Genel-Bilgi> (Erişim Tarihi: 15.06.2016).
- Anonim, 2016b. Şap Hastalığı-Apthes Epizootica. http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_15916.htm (Erişim Tarihi: 15.06.2016).
- Anonim, 2016c. Şap Hastalığı ve Aşısı Hakkında 11.03.2015 tarihli Basın Açıklaması. <http://www.tarim.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?OgId=64&Liste=BasinAciklamalari> (Erişim Tarihi: 15.06.2016).
- Gül Y, Aksoy G, 2012. I. bölüm sindirim sistemi hastalıkları. (ed.Yusuf Gül), Geviş Getiren Hayvanların İç Hastalıkları (Sığır, Koyun-Keçi), Medipress Matbaacılık Yayıncılık Ltd.Şti., Malatya, 23-203.
- Gül S, Keskin M, Göçmez Z, Gündüz Z, 2016. Effects of supplemental feeding on performance of Kilis goats kept on pasture condition. Italian Journal of Animal Science. 15: 110-115.
- Karaş Duman G, 2005. Avrupa Birliği üyeliği yolunda Türkiye’de hayvan sağlığı. T.C. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Uzmanlık Alan Tezi, Ankara.
- TUİK 2015. Temel İstatistikler. Tarım.<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (Erişim tarihi: 07.02.2017).